

Karakteristike djeteta oštećenog sluha

Poznata je činjenica da čovjek informacije o sebi i spoljašnjem svijetu dobija preko senzornih sistema koji informacije prenose u centralni nervni sistem, gdje se vrši njihova analiza. Novija saznanja (Đoković) upućuju da 87 % ljudskih saznanja počiva na informacijama koje su u konteks dospjeli auditivnim putem. Ovi podaci ukazuju na veliki značaj auditivne percepcije i čula sluha u razvoju i formiranju ličnosti.

Poznati naučnik Pavlov je istakao da ljudski organizam ne funkcioniše izolovano kao zbir pojedinih organa i sistema već kao jedinstvena cjelina prirodnih odnosa spoljne sredine i njenih prirodnih uslova, što ukazuje na činjenicu da se **svaka nepravilna funkcija analizatora odražava na cjelokupnu ličnost**, tako i oštećenje sluha prožima cjelokupnu ličnost.

Oštećenje sluha je kompleksan problem, gdje se uslijed nefunkcionalnosti ili smanjene funkcionalnosti čula sluha, pojavljuju teškoće u govorno-jezičkom razvoju i razvoju mišljenja s jedne strane, a s druge strane posljedice oštećenja se odražavaju na čitav niz psiholoških funkcija i socijalnih manifestacija. Osoba oštećenog sluha nije samo osoba koja je lišena sluha, već osoba koja u zavisnosti od vrste i stepena oštećenja, uzrasta, uticaja sredine, rehabilitacije i edukacije razvija specifične karakteristike ličnosti.

Najuočljivija i direktna posljedica oštećenja sluha je djelimično razvijen ili nerazvijen govor, zavisno od stepena oštećenja sluha. Kod osoba sa lakšom nagluhošću gotovo nema oštećenja govora ili su ona minimalna, dok kod osoba sa težim oštećenjima tj. kod gluhih osoba moguće je i potpun izostanak govora.

U zavisnosti od vrste i stepena oštećenja sluha, vremena njegovog nastanka, kod osoba oštećenog sluha govor postaje nepotpun što se manifestuje kroz otežanu artikulaciju, nekorektnu intonaciju, nedostatak naglaska, monotoniju u glasu, različite agramatizme što često govor čini monotonim i nerazumljivim. Jezička znanja su nedovoljna, a rječnik mnogo skromniji od rječnika njihovih vršnjaka koji čuju što otežava čitanje tj. dovodi do otpornosti prema čitanju uslijed nedovoljnog razumijevanja pročitanog. Govor je često agramatičan sa nedovoljnim poznavanjem padežnih nastavaka u morfološkoj imenica, otežana je upotreba i primjena glagolskih vremena, zamjenica, leksika je siromašna, struktura rečenice je veoma jednostavna i rigidna.... Rečenica djeteta oštećenog sluha je najčešće napotpuna, puna poredanih imenica, poneki glagol, a ostale vrste riječi su veoma rijetko u upotrebi.

Kod osoba oštećenog sluha dominantno je vizuelno percipiranje, tj. čitanje govora sa lica i usta njihovog sagovornika. Ali i tu postoje poteškoće s obzirom da je veliki broj glasova našeg jezika (22) slabo vidljiv i teško čitljiv, što uz nedovoljno poznavanje jezika znatno otežava razumijevanje tuđeg govora. Problemi u komunikaciji za posljedice imaju i niži nivo usvojenosti školskih znanja, što često ograničava ove učenike pri izboru zanimanja te školovanje na višim nivoima obrazovanja.

Oštećenje sluha utiče i na **kognitivni (intelektualni) razvoj** ovih osoba i to u: funkcionalnom zaostajanju pojmovnog mišljenja i apstraktnom rezonovanju, a ne u

oblasti opšte inteligencije, jer djeca oštećenog sluha postižu skoro sve «normalne» rezultate na testovima inteligencije, posebno na neverbalnim testovima (Stojnić, 1987). Inteligencija kod ovih osoba korelira sa stepenom oštećenja sluha, a opseg intelektualnog nivoa ovih osoba nije ništa manji od čujućih osoba, pa i među njima ima izrazito intelligentnih, prosječnih, ograničenih pa i mentalno zaostalih kao i među čujućim osobama.

Oštećenje sluha i govora selektivno pogađa određene aspekte saznajnog funkcionalisanja, kao što su: verbalna inteligencija, sposobnost apstraktnog mišljenja, otkrivanje logičkog značenja simbola i upotreba simbola, konzervacija, verbalno i numeričko pamćenje, pamćenje sukcesivno izloženog materijala, odloženo i smisaono pamćenje. Teškoće se manifestuju i u brzini opažanja, razlikovanju oblika predmeta, sintezi i manjkavosti analize tokom opažanja. Ove teškoće su posebno izražene u nižim uzrastima, a na višim uzrastima dolazi do ubrzanog razvoja nekih sposobnosti i izjednačavaju se sa sposobnostima čujućih. Najslabiji progres je u onim sposobnostima koje sadrže verbalni faktor. Postoje i sposobnosti koje se kod djece oštećenog sluha razvijaju više i bolje nego kod čujućih npr. pamćenja crteža i pokreta. Vizuelno opažanje je kod djece oštećenog sluha detaljnije, sa dobrim uočavanjem fisionomije, mimike, pokreta, položaja tijela i boja. Dobro pamte simultano izložen materijal, uspješno otkrivaju princip istovjetnosti, simetričnosti i odnosa dio-cjelina.

Sve prethodno navedene karakteristike u razvoju osoba oštećenog sluha i teškoće sa kojima se susreću veoma često predstavljaju i izvor frustracija, koji u interakciji sa drugim faktorima mogu rezultirati i određenim teškoćama u ***emocionalnom i socijalnom razvoju***.

U nekim situacijama složenost i kompleksnost ovog problema vodi i pridonosi pojavi poremećaja u ponašanju, ali najčešće se ispoljavaju teškoće u pažnji, koncentraciji, pojava hiperaktivnosti, pasivnost, pa u rjeđim slučajevima i agresivnost.

Najčešće karakteristike ličnosti osoba oštećenog sluha su: emocionalna neprilagođenost i nezrelost, labilnost i povišenost emotivnih reakcija, osjećanje inferiornosti, nezadovoljstvo sobom, problemi u identifikaciji sa čujućim roditeljima, zavisnost u odnosima sa važnim osobama, mnoštvo frustracija i konflikata u tim odnosima.

I ***socijalni razvoj*** djeteta oštećenog sluha trpi zbog komunikacijskih barijera. Osoba oštećenog sluha veoma teško, ili uz veliki napor, savladava vještinu govora kako bi mu predstavljala sredstvo sporazumijevanja što otežava socijalni razvoj. Otežano je verbalno ispoljavanje svojih potreba, želja, osjećanja i ideja, kao i razumijevanje potreba, ideja, namjera i osjećanja drugih ljudi.

Problemi osoba oštećenog sluha se najviše primjećuju u njihovom socijalnom ponašanju. Neke osobe se povlače ili zatvaraju u relativno mali i ograničen, ali za njih siguran, životni prostor u krugu drugih osoba sa oštećenjem sluha, neke osobe odbacuju i ignorišu druženje sa osobama oštećenog sluha i pokazuju želju za uključivanjem u društvo čujućih osoba, a neki realno sagledavaju svoju situaciju i teže da se u skladu sa svojim sposobnostima i mogućnostima uklope u sredinu osoba oštećenog sluha kao i u sredinu čujućih.

Interesantna je činjenica da psihološke i sociološke promjene u ponašanju kod osoba oštećenog sluha nisu urođena niti su direktna posljedica samog oštećenja sluha, već su nastale kao posljedica onemogućenih životnih manifestacija, stečene tokom života, a uslovljene ličnim karakteristikama pojedinca i stavom sredine.

Interesantni su stavovi nekih autora (Andrejević) koji ističu da osobe sa određenim senzornim oštećenjima imaju probleme u komunikaciji, socijalizaciji i opštem prihvatanju od strane društva tj. sredine. Andrejević smatra da «ni gluho dijete ni dijete bez sposobnosti vida, ne trpe neposredno od svog čulnog nedostatka kao takvog, već trpe tek onda kad pokušaju da zadovolje svoje socijalne potrebe i uđu u komunikaciju sa svijetom uključujući se u društveni život».

Svi navedeni segmenti ukazuju da oštećenje sluha i govora dovodi do određenih specifičnosti i teškoća u razvoju ove djece što zahtjeva adekvatne rehabilitacijske i edukacijske metode i postupke u radu, dugotrajan i kontinuiran grupni i individualni rad, veliku podršku i podsticaj porodice, škole i okoline, jer dijete oštećenog sluha je «normalno» dijete sa specifičnim procesima razvoja.

Dijete oštećenog sluha i njegova porodica su prije svega **DIJETE** i **PORODICA** kojima je pored psihološke, defektološke i pedagoške pomoći u svim fazama razvoja i života, neophodno razumijevanje i podrška okoline.